

การพัฒนาคู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี
เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย

THE DEVELOPMENT OF HANDBOOKS ON THE MURALS OF THE TEMPLES OF
SUPHANBURI TO PROMOTE ACCESS TO THE ARTS IN TRADITIONAL THAI
PAINTINGS

แผน เอกจิตร*

Phaen Ekchit

Received: January 23, 2019

Revised: March 02, 2019

Accepted: March 23, 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาคู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่จะช่วยส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย 2) เพื่อศึกษาการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทยของประชาชนทั่วไป ภายหลังการใช้คู่มือ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของประชาชนทั่วไป ที่มีต่อการใช้คู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี แหล่งข้อมูล ประกอบด้วย 3 กลุ่ม 1) กลุ่มเยาวชน 2) กลุ่มผู้ใหญ่ 3) กลุ่มผู้สูงอายุ โดยวิธีเลือกสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sample)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านการชมงานจิตรกรรมฝาผนัง 2) คู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี 3) แบบประเมินคุณภาพคู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี 4) แบบสัมภาษณ์ในการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของไทย 5) แบบวัดทัศนคติในการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของไทย 6) แบบประเมินความพึงพอใจในการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาคู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี มีผลการประเมินคุณภาพคู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังวัดหนองพุทธาราม และวัดประตูลำไย เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี

* Master's degree student, Graduate School, Silpakorn University.

2. การเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย ของกลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้ใหญ่ กลุ่มผู้สูงอายุ

2.1 ผลการสัมภาษณ์ พบว่าวัตถุประสงค์การเข้ามาในอุโบสถเพื่อชมงานจิตรกรรมฝาผนัง มีความประทับใจในการชมงานเก่าแก่ของภาพจิตรกรรมฝาผนัง มีความสนใจเรื่องรูปแบบในภาพเขียน และเนื้อเรื่องที่นำมาเขียน ปัญหาการเข้าถึงศิลปะ มีสาเหตุจากการไม่เข้าใจวิธีการดูงานศิลปะ และอ่านภาษาศิลปะไม่ออก สาเหตุการมาชมงานจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถโดยเฉพาะห้องภาพที่ 3 วัดหน่อพุทธางกูร และห้องภาพที่ 5 วัดประตูลำสนธิ มีผู้ชมให้ความสนใจมาก ผู้มาชมงานจิตรกรรมฝาผนังมีความพึงพอใจคู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนัง

2.2 ผลการวัดทัศนคติพบว่า ผู้เข้าชมงานจิตรกรรมฝาผนัง ที่ทัศนคติอยู่ในระดับเห็นด้วย

3. ผลความพึงพอใจของประชาชนทั่วไป ที่มีต่อการใช้คู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนัง วัดหน่อพุทธางกูรและวัดประตูลำสนธิพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

คำสำคัญ : การเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย, คู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนัง.

ABSTRACT

The objectives of the study are 1) To develop handbooks on the murals of the temple of Suphanburi in order to promote access to the arts in traditional Thai paintings. 2) To study the accessing in traditional Thai paintings of the people who use the handbooks. 3) To study satisfaction of people who use the handbooks on the murals of the temple of Suphanburi. The data collecting process gathers information from 1) young people 2) adult people 3) elderly people by using the accidental sampling method.

Research techniques uses 1) Interview forms for the specialist on the murals of the temple. 2) The handbooks on the murals of the temple of Suphanburi. 3) The evaluation forms of the handbooks on the murals of the temple of Suphanburi. 4) Interview forms of visiting the murals arts in traditional Thai paintings. 5) The evaluation forms on opinion of visiting the murals arts in traditional Thai paintings. 6) The satisfaction forms of visiting the murals of the temple in Suphanburi.

The results show;

1. The developed handbooks on the murals of Norbhuddhangkul temple and Pratusarn temple in Suphanburi, for promoting access to traditional Thai paintings, were qualified as good by the specialists.

2. The opinion on accessing of traditional Thai paintings of young, adult and elderly people are

2.1 The main purpose of entering ubosot is to visit murals arts and the murals are impressive. The visitors interested in pattern of painting and story behind the murals. However, the obstacles of accessing the arts is lacking of understanding on visiting murals arts and unable to understand “arts language”. The purpose of visiting murals in ubosot, especially in 3rd room of Norbhuddhangkul temple and 5th room of Pratusarn temple, is its reputation and the visitor satisfied with the handbooks.

2.2 The attitude test shows that visitors agreed to use the handbooks.

3. The people’s satisfaction on using handbooks of Norbhuddhangkul temple and Pratusarn temple, the result shows that people is agree to use the handbooks.

Keywords: Access to The Arts in Traditional Thai Paintings, Handbooks on The Murals of The Temple.

1. บทนำ

จิตรกรรมไทยประเพณี เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “จิตรกรรมไทยโบราณ” ซึ่งผ่านพัฒนาการมายาวนาน ในอดีตจิตรกรนิยมวาดลงบนฝาผนังเรียกว่า “จิตรกรรมฝาผนัง” ที่วาดบนแผ่นไม้ เช่น บานประตู หน้าต่าง หากวาดบนกระดาษเรียก สมุดภาพ วาดบนผืนผ้า เรียกว่า พระภู (Santi Leksukhum). (2010) สารสำคัญที่ช่างนำมาเป็นหัวข้อสำหรับวาดภาพ คือเรื่องราวในอุดมคติที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น พุทธประวัติ ชาดกต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ลักษณะอุดมคติของการวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังจะสอดคล้องกับแนวเรื่อง เช่น การระบายสีเรียบแล้วตัดเส้นขอบคมทั้งโครงนอกและทั้งรายละเอียด จำนวนสีที่มีจำกัดในสมัยอยุธยาตอนต้นเพิ่มจำนวนมากขึ้นเป็นลำดับเมื่อผ่านสมัยอยุธยาตอนปลาย และจำนวนสียิ่งเพิ่มสดเข้มด้วยนิยมนอยู่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อพินิจพิเคราะห์แล้วพบว่าจิตรกรรมฝา

ผนังทำหน้าที่สองประเด็นหลักคือ การสนองความต้องการด้านสุนทรียภาพทางอารมณ์ และก่อให้เกิดความคิดในแง่มุมต่าง ๆ อันเป็นการพัฒนาภูมิปัญญาของผู้ชม จิตรกรรมฝาผนังของไทยจึงเป็นมรดกภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าที่นับวันจะถูกลดบทบาทหน้าที่ลง และกำลังเลือนหายไปจากการรับรู้ถึงความสำคัญของคนในสังคมไทยปัจจุบัน

เช่นเดียวกับจิตรกรรมฝาผนังจากวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่ผู้วิจัยให้ความสนใจ ทำการศึกษา ซึ่งที่พบในปัจจุบันมีอายุไม่เก่าไปกว่ารัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีตัวอย่างงานจิตรกรรมสำคัญอยู่ที่อุโบสถวัดหนองพุทธาราม ซึ่งเขียนโดยนายคำและนายเทศ และอุโบสถวัดประตูลำเขียนโดยครูอ้อม ในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี หลังจากนั้นก็มีงานจิตรกรรมฝาผนังที่เขียนขึ้นตั้งแต่รัชกาลที่ 5 และสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันอีกเป็นจำนวนมาก (Silpakorn, Department, 2005: 6-7) จิตรกรรมฝาผนังที่มีการเขียนประดับอุโบสถเก่าวัดหนองพุทธาราม แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่จิตรกรรมที่เขียนประดับฝาผนังด้านนอกอาคาร และจิตรกรรมที่เขียนประดับฝาผนังด้านในอาคาร มีรูปแบบการเขียนโดยภาพรวมแล้ว เป็นไปตามแบบแผนการจัดองค์ประกอบของภาพจิตรกรรมฝาผนังในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยมีการนำเอาเรื่องทศชาติชาติก พุทธประวัติ และภาพเทพชุมนุมมาเขียนรวมอยู่ด้วยกัน คุณค่าและความงามของภาพจิตรกรรมฝาผนังเกิดจากช่างผู้เขียนภาพหลายคนช่วยกันเขียน โดยมีนายทองคำ หรือคำ เป็นหัวหน้าช่างผู้เขียนภาพและผู้ควบคุมการเขียนภาพ กำหนดทิศเขียนที่ผนังตอนล่าง ช่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 10 คน เขียนที่ผนังด้านทิศตะวันออก นายใจเขียนภาพยักษ์และลิงที่ผนังตอนล่างสุดและภาพพระบรมฯ ตลอดจนทำธงตะขาบ เมื่อพิจารณาเทียบเคียงระดับฝีมือของช่างเขียนแล้ว จัดว่าอยู่ในสกุลช่างหลวง

จิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถวัดประตูลำเขียน มีลักษณะสอดคล้องกับแบบอย่างทางประเพณีของจิตรกรรมฝาผนังในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือ นิยมนำเรื่องทางพุทธศาสนามาเขียนเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนัง มีการจัดองค์ประกอบของภาพให้เป็นภาพแบบเล่าเรื่องต่อเนื่องกันเป็นตอน ๆ โดยเลือกเขียนเฉพาะเหตุการณ์ตอนสำคัญในพุทธประวัติ แต่ว่าองค์ประกอบของภาพที่ผนังหุ้มกลองด้านหลังพระพุทธรูปประธานแทนที่จะเป็นเรื่องไตรภูมิเต็มพื้นที่ของผนัง ตอนบนกลับเขียนเป็นภาพพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์ ส่วนภาพตอนล่างเป็นพุทธประวัติตอนโปรดพุทธมารดา และตอนเสด็จลงจากดาวดึงส์ประกอบกับเป็นภาพพระเจดีย์จุฬามณีที่อยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และที่ผนังด้านซ้ายและขวาของพระพุทธรูปประธานเหนือช่องประตูช่องหน้าต่างแทนที่จะเป็นภาพเทพชุมนุมดังเช่นที่วัดสุวรรณาราม แต่กลับเขียนภาพพระอดีตพุทธเจ้า 59 พระองค์ ประทับอยู่ในซุ้มเรือนแก้ว โดยแบ่งเป็น 3 แถว แถวบนมี 20 องค์ แถวกลางมี 19 องค์ และแถวล่าง 20 องค์ มีจำนวนที่เท่ากันทั้งผนังด้านซ้ายและขวาของพระพุทธรูปประธาน

การกำหนดอายุภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดประตูลำธาร ยังคงเป็นปัญหาว่าเขียนขึ้นสมัยใดใครเป็นผู้สร้าง บ้างก็กล่าวกันว่า จิตรกรรมฝาผนังที่วัดประตูลำธารนี้เขียนขึ้นโดยนายทองคำหรือคำ ซึ่งเป็นช่างคนเดียวกันที่เขียนภาพที่วัดหน่อพุทธางกูร และนายเทศ ขวาลาวเวียงที่อพยพมาพร้อมกันในสมัยกบฏเจ้าอนุวงศ์ แต่เมื่อพิจารณาให้รอบคอบพบว่าจิตรกรรมฝาผนังที่ผนังหุ้มกลองด้านนอกพระอุโบสถวัดหน่อพุทธางกูรยังเขียนไม่เสร็จ แล้วทำไมถึงมาเขียนที่วัดประตูลำธาร นักวิชาการบางกลุ่มเชื่อว่า ช่างผู้เขียนภาพวัดประตูลำธารคือนายนาค นาคพิทักษ์ บ้านอยู่ใกล้วัดประตูลำธาร บ้างก็เชื่อว่าเป็น ครูอ้อม ช่างที่มาจากกรุงเทพฯ ส่วนนายนาค นาคพิทักษ์ เป็นเพียงลูกศิษย์ ที่ขอเรียนการเขียนภาพด้วย และเชื่อว่าฝีมือของนายนาคอยู่ที่คอสองของหอสวดมนต์วัดประตูลำธาร แต่เมื่อพิจารณาเทียบเคียงระดับฝีมือของช่างเขียนแล้ว ก็จัดได้ว่าอยู่ในสกุลช่างหลวงเช่นเดียวกันกับวัดหน่อพุทธางกูร

แม้ว่าจิตรกรรมไทย เป็นงานศิลปกรรมอันเกิดจากฝีมือของช่างเขียนโดยใช้เส้นและสีรังสรรค์ขึ้นเป็นภาพ เพื่อใช้ตกแต่งอาคารพุทธสถาน โดยมีจุดประสงค์เพื่อเล่าเรื่องทางศาสนาเป็นสำคัญ สภาวะการณปัจจุบัน ภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถวัดหน่อพุทธางกูรและอุโบสถวัดประตูลำธาร อันทรงคุณค่ากลับมีความสำคัญน้อยลงไปทุกขณะ เนื่องจากการเข้าถึงเรื่องราว เนื้อหาทางศิลปะของงานจิตรกรรมไทยมิได้โหมกระจ่ายออกไปสู่ผู้คนในสังคมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ทั้งนั้นแม้แต่นักเรียน นักศึกษาที่ศึกษาเฉพาะทางด้านศิลปะไทยเอง ก็ยังไม่กระจำขจัดต่อการรับรู้และซาบซึ้งในคุณค่าแท้จริงของผลงานอันเป็นสมบัติทางพุทธปัญญาที่ล้ำค่าของไทย ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนศิลปะไทยมานาน การที่ได้พานักศึกษาไปเขียนคัดลอกภาพจิตรกรรมฝาผนังจากแหล่งศิลปกรรมในท้องถิ่นทุก ๆ ครั้งนั้น ทำให้ได้พบเห็นกับพฤติกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่มาทัศนศึกษาเพื่อเข้าชมภาพจิตรกรรมฝาผนัง รวมทั้งประชาชนทั่วไปที่มากราบไหว้พระขอพร มักมีผู้สนใจได้สอบถามกับผู้วิจัยว่าหากต้องการจะรับรู้ถึงความงามและซาบซึ้งในคุณค่าของภาพจิตรกรรมฝาผนังนั้นจะต้องเริ่มต้นชมอย่างไร

จิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถวัดหน่อพุทธางกูรและอุโบสถวัดประตูลำธาร เมื่อได้ผ่านเวลาอันยาวนาน ก็ย่อมมีการเสื่อมสภาพไปตามอายุขัย แม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้เร่งอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนังเหล่านี้ไว้บ้างแล้ว แต่ก็กระทำได้อย่างจำกัดเนื่องจากต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญและมีความรู้ทางด้านนี้เป็นผู้ปฏิบัติงานโดยเฉพาะ ดังนั้น วิธีการหนึ่งซึ่งควรริบดำเนินการก็คือ การบันทึกเรื่องราวและภาพถ่ายของจิตรกรรมฝาผนังอันทรงคุณค่าเหล่านี้เอาไว้ โดยการตีพิมพ์เป็นหนังสือเพื่อเผยแพร่แก่สาธารณชนในวงกว้าง จากประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้พัฒนาคู่มือการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทยจากภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถวัดหน่อพุทธางกูร และอุโบสถวัดประตูลำธาร

ในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี ด้วยการเสนอแนะวิธีเข้าถึงเรื่องราว เนื้อหาทางศิลปะและส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทยต่อประชาชนทั่วไป ได้ใช้เป็นแนวทางการศึกษาเพื่อรับรู้และซาบซึ้งในคุณค่าแท้จริงของผลงานอันเป็นสมบัติทางพุทธปัญญาที่ล้ำค่าของไทย เป็นแหล่งเรียนรู้ถึงรกรากทางปัญญาของพวกตน และตระหนักในหน้าที่อันพึงมีต่อประเทศชาติในยุคสมัยของตนเอง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนาคู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่จะช่วยส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย

2.2 เพื่อศึกษาการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทยของประชาชนทั่วไป ภายหลังการใช้คู่มือ

2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของประชาชนทั่วไป ที่มีต่อการใช้คู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัย ได้ดำเนินการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม โดยวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sample) ได้แก่ 1) กลุ่มเยาวชน ช่วงอายุ 16 - 18 ปี จำนวน 5 คน 2) กลุ่มผู้ใหญ่ ช่วงอายุ 19 - 59 ปี จำนวน 5 คน 3) กลุ่มผู้สูงอายุ ช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านการชมงานจิตรกรรมฝาผนัง 2) คู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย 3) แบบประเมินคุณภาพคู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย 4) แบบสัมภาษณ์ (แบบมีโครงสร้าง) ในการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของไทย 5) แบบวัดทัศนคติในการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของไทย 6) แบบประเมินความพึงพอใจในการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี เอกสาร งานวิจัย และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย รวมทั้งผลวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการชมภาพจิตรกรรมฝาผนัง นำมาสร้างเป็นคู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย มีขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของวัดและภาพจิตรกรรมฝาผนังในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาเฉพาะเจาะจงที่ภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดหน่อพุทธางกูรและวัดประตูลำไย เนื่องจากภาพ

จิตรกรรมฝาผนังทั้งสองแห่งนี้ มีความชัดเจนในด้านยุคสมัยของรัชกาลที่ 3 มีรูปแบบเฉพาะในภาพเขียน และมีประวัติศาสตร์บางส่วนที่ได้กล่าวถึงว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เพื่อให้ประชาชนทั่วไปนำความรู้ไปใช้ในการชมงานจิตรกรรมฝาผนัง โดยมีประเด็นการวิเคราะห์ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ได้แก่ วิเคราะห์เนื้อเรื่องที่นำมาเขียน วิเคราะห์ตำแหน่งการจัดวางภาพ วิเคราะห์รูปแบบในภาพเขียน และ วิเคราะห์แนวคิดและกรรมวิธีทางช่างเขียน

รูปแบบของการทดลอง ใช้กับกลุ่มทดลอง 3 กลุ่ม ให้กลุ่มทดลองใช้คู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย ที่สร้างขึ้นประกอบการชมงานจิตรกรรมฝาผนัง และจะเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (แบบมีโครงสร้าง) เมื่อการชมงานสิ้นสุดลงให้ผู้เข้าชมทำแบบประเมินความพึงพอใจในการชมงานจิตรกรรมฝาผนัง

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 จากแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านการชมงานจิตรกรรมฝาผนัง พบว่าในการชมงานจิตรกรรมฝาผนัง ความต้องการรับรู้จากจำนวนของคนที่เลือกตอบจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ประวัติของวัด 2) ยุคสมัยในการเขียนภาพ 3) แนวคิดและกรรมวิธีทางช่างเขียน 4) รูปแบบในการเขียนภาพ 5) บทวิเคราะห์ตำแหน่งการจัดวางภาพ และการใช้สีในงานจิตรกรรมฝาผนังของไทย 6) ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดและรูปแบบของงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดเปรียบเทียบกับลักษณะของจิตรกรรมฝาผนังของวัดอื่น ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี และ 8) อื่น ๆ คือ แผนผังแสดงการเชื่อมโยงเรื่องราวของภาพจิตรกรรมฝาผนัง ว่าเริ่มจุดใดแล้ววนไปทางใดจบที่จุดใด บอกจุดเด่นและจุดด้อยของการจัดองค์ประกอบของจิตรกรรมฝาผนังโดยรวมว่าเป็นแบบใด ส่วนการสร้างคู่มือการชมภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัด ผู้สร้างควรออกแบบคู่มือที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์อย่างไร ให้ตรงกับความต้องการของผู้ชม ดังนี้ 1) มีเนื้อหาข้อมูลให้อ่าน ประกอบภาพ มีบทวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวคิด และลักษณะของจิตรกรรมฝาผนังของวัด เปรียบเทียบกับแนวคิดและลักษณะของจิตรกรรมฝาผนังของวัดอื่น ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี 2) มีบทวิเคราะห์ภาพในเชิงศิลปะจิตรกรรมฝาผนังของไทย การจัดวางองค์ประกอบ การใช้สี เปรียบเทียบตามยุคสมัย 3) มีขนาดเล็กกะทัดรัดพกพาได้สะดวก และ 4) มีเนื้อหาข้อมูลให้อ่าน ครบถ้วนและครอบคลุม

4.2 การสร้างคู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทยนั้น ได้ออกแบบและจัดทำเป็นสื่อสิ่งพิมพ์โดยแบ่งออกเป็น 2 วัด คือ วัดหน่อพุทธางกูร และวัดประตูลำไย โดยจำลองรูปแบบ ลักษณะของสมุดข่อยไทยโบราณมา

เป็นรูปแบบของคู่มือ เพื่อให้เกิดแตกต่างจากแผ่นพับหรือคู่มือโดยทั่วไป ซึ่งจะทำให้เกิดความน่าสนใจและนำไปใช้ในการชมงานจิตรกรรมฝาผนัง คู่มือฉบับนี้มีขนาดความกว้าง 27.7 เซนติเมตร ความยาว 78.4 เซนติเมตร พับตามขนาดความกว้าง 9.7 เซนติเมตรจำนวน 4 พับ แบ่งเป็น ด้านหน้า 8 หน้า ด้านหลัง 8 หน้า รวมจำนวนหน้าทั้งหมด 16 หน้า

ภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 2

ภาพประกอบที่ 3

ภาพประกอบที่ 4

4.3 ผลการประเมินคุณภาพคู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ผลการประเมินคุณภาพคู่มือโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี

4.4 ผลการสัมภาษณ์ในการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย สำหรับผู้เข้าชมงานจิตรกรรมฝาผนัง พบผลการให้สัมภาษณ์ ดังนี้

ด้านวัตถุประสงค์ของการเข้ามาในอุโบสถมีวัตถุประสงค์เพื่อชมงานจิตรกรรมฝาผนัง (กลุ่มเยาวชน = 60% กลุ่มผู้ใหญ่ = 40% และกลุ่มผู้สูงอายุ = 40%)

ด้านการเดินทางมาชมงานจิตรกรรมฝาผนังครั้งนี้เป็นครั้งแรก (กลุ่มเยาวชน = 80% กลุ่มผู้ใหญ่ ชมงานจิตรกรรมฝาผนังมากกว่า 3 ครั้ง = 80% กลุ่มผู้ใหญ่ ชมงานจิตรกรรมฝาผนังมากกว่า 3 ครั้ง = 80%)

ด้านการรู้จักงานจิตรกรรมฝาผนังโดยใช้แผ่นพับประชาสัมพันธ์ (กลุ่มเยาวชน = 80% กลุ่มผู้ใหญ่ = 60% และกลุ่มผู้สูงอายุ = 60%)

ด้านความประทับใจในการชมงานจิตรกรรมฝาผนังเรื่องความเก่าแก่ของภาพจิตรกรรมฝาผนัง (กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้ใหญ่ และกลุ่มผู้สูงอายุ = 60%)

ด้านการชมงานจิตรกรรมฝาผนัง เรื่องรูปแบบในภาพเขียน และเนื้อเรื่องที่นำมาเขียน (กลุ่มเยาวชน และกลุ่มผู้สูงอายุ = 40% กลุ่มผู้ใหญ่ = 60%)

ด้านปัญหาเรื่องการเข้าถึงศิลปะ มีสาเหตุจากไม่เข้าใจวิธีการดูงานศิลปะ และอ่านภาษาศิลปะไม่ออก (กลุ่มเยาวชน = 40% กลุ่มผู้ใหญ่ และกลุ่มผู้สูงอายุ = 60%)

ด้านสาเหตุการมาชมงานจิตรกรรมฝาผนัง หัวข้อเพื่อนชนและมีความเก่าแก่ของภาพ (กลุ่มเยาวชน = 40% กลุ่มผู้ใหญ่ และกลุ่มผู้สูงอายุ = 60%)

ด้านความชอบภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถเก่าวัดหน่อพุทธางกูรห้องภาพที่ 3 (กลุ่มเยาวชน และกลุ่มผู้สูงอายุ = 60%)

ด้านการเดินทางมาชมงานจิตรกรรมฝาผนัง พบว่า (กลุ่มเยาวชนมากับเพื่อน = 60% กลุ่มผู้ใหญ่มากับ ครอบครัว/ญาติ = 80% กลุ่มผู้สูงอายุ มาคนเดียว = 60%)

ด้านเวลาที่มาชมงานจิตรกรรมฝาผนัง ใช้ระยะเวลาประมาณ 2 - 3 ชั่วโมง (กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้ใหญ่ และกลุ่มผู้สูงอายุ = 80%)

ภาพประกอบที่ 5 ภาพการใช้คู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังวัดหน่อพุทธางกูร เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย

ภาพประกอบที่ 6 ภาพการใช้คู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังวัดประตูลำไย เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ด้านคู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี ที่จะช่วยส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย โดยการเลือกภาพจิตรกรรมฝาผนังเพื่อศึกษา จากภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถเก่าวัดหนองพุทธาราม และอุโบสถวัดประตูลำธาร ในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี

ผลการประเมินความพึงพอใจในการชมงานจิตรกรรมฝาผนังวัดหนองพุทธาราม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก และผลการประเมินความพึงพอใจในการชมงานจิตรกรรมฝาผนังวัดประตูลำธาร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก แสดงว่าการพัฒนาคู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ชมงานจิตรกรรมฝาผนัง สอดคล้องกับ Warin Pinhosen (1990 : 44) กล่าวถึงหลักการสร้างคู่มือว่า ควรออกแบบปกและรูปเล่มให้สวยงามสะดุดตา และจุใจผู้อ่าน มีเนื้อหาสาระดี ควรใช้ประโยคบอกเล่าตรงไปตรงมาเขียนให้อ่านง่าย เข้าใจง่าย ส่วนประกอบอื่น ๆ ที่จำเป็น และมีส่วนทำให้หนังสืออ่านและน่าสนใจ ได้แก่ ขนาดของตัวอักษรต้องมีขนาดใหญ่ เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ควรมีภาพประกอบตามความจำเป็น เพราะจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและจดจำได้ดีกว่าการมีแต่ตัวหนังสือ และมีความจำเป็นที่จะต้องมีส่วนที่ว่างไว้ เพื่อให้ผู้อ่านได้หยุดพักสายตาบ้างเป็นระยะ ในการสร้างและผลิตหนังสือคู่มือมีขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) เลือกหัวเรื่อง ศึกษาเนื้อหาที่จะให้ความรู้ 2) ประเมินผู้เรียน เพื่อให้ทราบความต้องการของผู้เรียน 3) กำหนดวัตถุประสงค์ของหนังสือคู่มือ 4) รวบรวมและจัดเนื้อหา โดยรวบรวมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ 5) ทดสอบหนังสือคู่มือ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา นำมาปรับปรุงแก้ไข และนำไปทดลองใช้กับผู้เรียนที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการสอน และนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปจัดพิมพ์ 6) จัดพิมพ์ ออกแบบรูปเล่มให้สวยงาม และนำไปใช้กับผู้ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายต่อไป และสอดคล้องกับ Anan Anantachot (1988 : 16) กล่าวไว้ว่า มีหลักใหญ่ที่ต้องคำนึงถึงดังนี้ คือ 1) มีประโยชน์ (Useful) คือ จะต้องกระตุ้นหรือสร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยว เกิดจินตนาการและจะต้องมีประโยชน์ในแง่ข่าวสาร หรือข้อมูลที่น่าเชื่อถือ จะต้องอ่านได้ง่ายใช้ภาษาถ้อยคำที่เข้าใจง่าย 2) มีความสวยงาม (Beautiful) มีการออกแบบที่ดี รูปแบบหรือภาพต่าง ๆ ที่ใช้จะต้องใช้ศิลปะในการจัดทำ การเลือกสีสันทันต่าง ๆ จะต้องเป็นไปในลักษณะค่อนข้างดึงดูดนักท่องเที่ยว กระดาษที่ใช้ควรเป็นกระดาษที่ค่อนข้างมีคุณภาพ

และ 3) ควรค่าแก่การเก็บรักษา (Worth keeping) จะต้องให้นักท่องเที่ยวรู้สึกที่จะเก็บรักษาไม่
อยากทิ้ง อาจอยู่ในลักษณะของการออกแบบที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น นำมาเป็นปฏิทินตั้งโต๊ะ

5.2 ด้านการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทยของประชาชนทั่วไป ภายหลังการใช้คู่มือ

ผลการประเมินแบบวัดทัศนคติในการชมงานจิตรกรรมฝาผนังวัดหนองพุทธาราม พบว่า
โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย และผลการประเมินแบบวัดทัศนคติในการชมงานจิตรกรรมฝาผนัง
วัดประตูลำธาร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย แสดงว่าทัศนคติในการชมงานจิตรกรรมฝา
ผนังของผู้เข้าชมนั้น มีทัศนคติที่ดีสอดคล้องกับ Chalut Nimsamoe (2002 : 15-23) ได้เสนอ
ปัญหาเรื่องการเข้าถึงศิลปะว่า ศิลปะทำหน้าที่ยกระดับจิตวิญญาณของมนุษย์ ผู้คนส่วนใหญ่จะรับรู้
เรื่องราวเหล่านี้ต้องเข้าใจภาษาศิลปะ และเข้าถึงเนื้อหาที่แท้จริงของศิลปะ การเข้าถึงศิลปะจึงเป็น
ปัญหาสำคัญมาทุกยุคทุกสมัย รวมทั้งในประเทศไทย ซึ่งคนไทยส่วนมากยังขาดความเข้าใจในคุณค่า
อันสูงส่งของศิลปะ ความงามของศิลปะที่มีคุณค่าจริงนั้น ไม่ปรากฏให้เห็นอย่างผิวเผิน หากให้ผล
ต่อที่สะท้อนต่ออารมณ์ความรู้สึก หรือกระตุ้นปัญญาความคิด จากนั้นความรู้สึกถึง ความดี ความ
งามด้วยพลังของศิลปะอย่างต่อเนื่อง การเข้าถึงศิลปะเป็นการฝึกทักษะทางใจ ต้องอาศัยสิ่งที่ซ่อน
อยู่ภายในหรือในจิตไร้สำนึก ซึ่งอาจเรียกว่า “การเห็นแจ้ง” หรือ Intuition การดูงานศิลปะ ผู้ชม
จะรับรสของศิลปะซึ่งเป็นผลรวมของปัจจัยต่าง ๆ (Visual Elements) มองเห็นรูปทรงที่สานต่อเข้า
ด้วยกันของทัศนธาตุต่าง ๆ อย่างมีเอกภาพ ที่เรียกว่ารูปทรงศิลปะหรือรูปทรงที่เป็นศิลปะ หรือ
Artistic Form ถือกันว่าเป็นเนื้อแท้ของงานศิลปะเป็นตัวศิลปะแท้ ซึ่งชุด นิมสมอได้สรุป
ขั้นตอนโดยย่อของการเข้าถึงศิลปะว่า ต้องมีศรัทธา ให้ความสนใจ เห็นศิลปะเป็นสิ่งมีค่า มีความ
เข้าใจที่จะเข้าถึงรสศิลปะ ปล่อยวางความนึกคิดส่วนตัว และยอมรับความเป็นอย่างนั้นของงาน
ศิลปะที่อยู่ตรงหน้า จากนั้นรูปทรงของศิลปะจะเริ่มแทรกตัวมาในความรับรู้ของผู้ชม และปล่อยให้
สัญชาตญาณหรือความเห็นแจ้ง ทำงานถ้ารูปทรงงานชิ้นใดไม่ทำงานร่วมกันจนเป็นงานศิลปะ ที่
เรียกว่ารูปทรง Decorative form ที่ในความงามระดับผิวเท่านั้น ในส่วนของเนื้อหาศิลปะหรือพลัง
ของศิลปะจะแล่นเข้าสู่ส่วนลึกของใจจนเกิดเป็นสมาธิ มีจิตเป็นหนึ่งเดียวกับเนื้อหาทางศิลปะ เกิด ปี
ติ อารมณ์ ประหนึ่งการพัฒนาจิตวิญญาณให้สูงขึ้นพ้นจากความรู้สึกจากธรรมดาโลกประสบการณ์
ทางศิลปะแท้จะสิ้นสุดในขั้นนี้ ซึ่งจิตที่เป็นสมาธิและอิมเม็ด้วยรสของศิลปะจะสะท้อนเรื่องหรือ
สาระที่มีอยู่ในงานอย่างลึกซึ้ง พลังของเนื้อหาศิลปะหากมีความรุนแรงและต่อเนื่องจะสามารถ
ผลักดันเนื้อหาเรื่องหรือสาระของงานเหล่านั้นให้ความแจ่มชัดในใจผู้ชมจนอยู่เหนือความคิดด้าน
เหตุผล

อุปสรรคของการเข้าถึงศิลปะในประเทศไทยที่สำคัญคือ ประการแรก อุปสรรคทางฝ่ายผู้ที่จะเข้าถึง กล่าวคือ ขาดการฝึกฝนอบรมเกี่ยวกับศิลปะและการเข้าถึงศิลปะที่ถูกต้อง เช่น พยายามดูศิลปะเพื่อเอาเรื่องเหมือนดูละคร พอใจกับรูปที่เหมือนธรรมชาติ พอใจกับความงามเพียงผิว ให้ความสำคัญกับรสนิยมของตนเอง เช่น ความพึงพอใจกับสีใดสีหนึ่ง ไม่ได้คำนึงถึงว่างานมีคุณค่าทางศิลปะหรือไม่ จึงไม่อาจรับรู้สีกแบบอื่นได้ หรืออาจมีความเป็นชาตินิยม พอใจกับความรู้ด้านอื่น ๆ ที่แฝงอยู่กับงานศิลปะนั้น ๆ อุปนิสัยที่อยู่บนพื้นฐานของเหตุผล ไม่ปล่อยใจให้เป็นกลาง ตั้งใจหรือมุ่งมันมากเกินไป เป็นต้นประการที่สอง อุปสรรคทางฝ่ายงานศิลปะที่จะให้คนเข้าถึง คือ ขาดงานศิลปะที่มีคุณค่าอย่างแท้จริง ทั้งแบบไทยประเพณีและแบบร่วมสมัย ทั้งนี้เพราะเหตุผลหลายประการ อาทิ ศิลปะโบราณของไทยมีแบบประเพณีนิยมแบบเดียวขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไม่อาจคลี่คลายจากแบบประเพณีเดิมได้ อิทธิพลของศิลปะร่วมสมัยของตะวันตก ที่มีต่อศิลปะร่วมสมัยของไทย ทำให้มีการกระโดดไกลขาดตอน เป็นช่องว่างขนาดใหญ่ที่มีคนดูอยู่อีกด้านหนึ่ง นอกจากนี้ผลงานศิลปะที่มีคุณค่าสูงมีจำนวนน้อย คนทั่วไปยากที่จะสัมผัส อีกทั้งศิลปินยังต้องแบ่งปันความเป็นศิลปะให้กับรสนิยมของตลาด

ผลการสัมภาษณ์ในการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย สำหรับผู้เข้าชมงานจิตรกรรมฝาผนัง พบผลการให้สัมภาษณ์สอดคล้องกับ Chalut Nimsamoe (2002 : 95-97) ได้อธิบายถึงวิธีการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้สำหรับการชมจิตรกรรมฝาผนังไทยในอุโบสถ โดยเสนอกลวิธีเป็นลำดับขั้นตอนดังนี้ ประการแรก การดูภาพแบบเอาเนื้อหาทางศิลปะ ครอบดูแบบสำรวจเพื่อทำความเข้าใจกับเรื่องราวของภาพ เพราะเรื่องราวเป็นจุดเริ่มต้นของการชมงานจิตรกรรมไทย ซึ่งจิตรกรได้วางโครงสร้าง วางองค์ประกอบของภาพ และการสรรหารูปทรงจากธรรมชาติมาเป็นสื่อ นำ ซึ่งผู้ชมจะต้องเดินตามเส้นทางที่จิตรกรวางไว้ไปตามลำดับ

ประการสอง การเริ่มต้นดูภาพเขียน ความรู้สึกที่เราได้รับในขั้นนี้ก็คือ ความประทับใจในองค์ประกอบส่วนรวมหรือบรรยากาศของภาพ ซึ่งมีสีเป็นตัวนำ ความวิจิตรตระการตาของสีในวรรณะอุ่นหรือเย็นที่ ครอบคลุมความรู้สึกของภาพไว้ทั้งหมด ตัดกับสีคู่ตรงกันข้ามเป็นบางแห่ง

ประการสาม ขึ้นสายตาที่เริ่มเคลื่อนไหวไปในทิศทางต่าง ๆ จะเห็นกลุ่มของรูปทรงที่ปรากฏขึ้นเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ภายในภาพ มีรูปทรงเล็ก ๆ ปรากฏอยู่เกือบทั่วบริเวณภาพ ด้วยอิทธิพลของความจำได้หมายรู้ ความหมายของรูปทรงเหล่านั้น จะปรากฏมาเองบริเวณขอบนอกของการรับรู้ของผู้ชม จะมองเห็นเป็นภาพกลุ่มคน ปราสาท ต้นไม้ ด้วยความรู้ที่จิตรกรปูพื้นไว้ก่อนดูภาพ ทำให้ผู้ชมเห็นเป็นรูปทรง เพื่อไม่ให้ความเคยชินในการดูรู้เรื่องเข้ามาบิบบทบาทในการชม

ประการที่สี่ หลังจากนั้นเส้นโครงสร้างสำคัญของภาพ จะปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้นกว่าการดูครั้งแรก ในขั้นนี้ความเคลื่อนไหวของภาพจะเกิดจากเส้นโครงสร้างหลักของแต่ละกลุ่ม ความเคลื่อนไหวที่เกิดจากการขยายตัวของที่ว่างในแต่ละบริเวณ ความเคลื่อนไหวของเส้นรอบนอกของแต่ละกลุ่ม ความเคลื่อนไหวของกลุ่มรูปทรงที่เป็นแถวต่อเนื่องไปในทิศทางต่าง ๆ ความเคลื่อนไหวของแต่ละรูปทรงย่อย ที่มีเส้นแกนพุ่งลงเบื้องล่างในแนวดิ่ง ตามกฎของความโน้มถ่วง ความเคลื่อนไหวในลักษณะเฉพาะของรูปทรงย่อยซึ่งส่วนมากมีลักษณะซ้ำ ๆ กัน นอกจากบางรูปทรงที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษในแต่ละกลุ่ม นอกเหนือจากความเคลื่อนไหวดังกล่าวแล้ว ความสั่นสะเทือนในความถี่ต่าง ๆ ของน้ำหนัก สี และลักษณะผิวของรายละเอียดต่าง ๆ จะเคลื่อนไหวประสานซ้อนเข้าไปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความรู้สึกของผู้ชมทั้งกายและใจจะเคลื่อนไหวสั่นสะเทือนไปตามทิศทาง และจังหวะที่จิตรกรสร้างไว้ ผู้ชมจะได้รับความพอใจเชิงศิลปะในเบื้องต้นด้วยจังหวะความเคลื่อนไหวของรูปทรงและทัศนธาตุเหล่านี้

ประการที่ห้า ผู้ชมต้องเคลื่อนตัวไปใกล้ภาพอีกเล็กน้อย เพื่อชื่นชมกับกลุ่มรูปทรงที่ละเอียดมากขึ้น โดยเริ่มจากด้านบนทางซ้ายของภาพเป็นกลุ่มแรก ที่เริ่มเช่นนี้เพราะความเคยชินที่ได้รับจากการอ่านหนังสือและการจัดลำดับสิ่งต่าง ๆ ที่เริ่มจากด้านซ้ายไปขวา และจากบนมาล่างเสมอ ประการสุดท้าย ในการดูภาพ ประสาทตาและการรับรู้ของเราจะสัมผัสกับความเคลื่อนไหวของทุกรูปทรง ตั้งแต่รูปทรงส่วนรวมจนถึงรูปทรงส่วนย่อยที่สุด พร้อมกับบันทึกความหมายต่าง ๆ ของสิ่งและเรื่องราวในทุกจุดทุกตอนของภาพไว้ ข้อมูลทั้ง 2 ประเภท ซึ่งได้แก่ความหมายทางรูปทรง กับความหมายทางสิ่งและเรื่องราว ที่ประสาทตาและความรับรู้ได้รวบรวมไว้ นี้ ถ้าผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม โดยมีฝ่ายรูปทรงเป็นตัวนำแล้ว การเข้าถึงความเป็นศิลปะและสุนทรีย์ของผลงานก็จะเป็นไปได้ถึงระดับที่ลึกซึ้งอย่างยิ่ง

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

- 1) ควรมีการผลิตคู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดสุพรรณบุรี
- 2) ควรมีการผลิตคู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อใช้สำหรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เข้ามาชมงานจิตรกรรมฝาผนังตามวัดต่าง ๆ ของไทย
- 3) ควรมีการผลิตคู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังเพื่อจำหน่ายแก่ผู้เข้าชม
- 4) ควรมีงบประมาณหรือทุนสนับสนุนในการผลิตคู่มือการชมงานจิตรกรรมฝาผนังเพื่อเป็นการเผยแพร่

6.2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาและพัฒนาฝีมือเกี่ยวกับการชมงานจิตรกรรมฝาผนังในจังหวัดอื่น ๆ
- 2) ควรมีการศึกษาแบบเจาะลึกถึงความเป็นศิลปะในงานจิตรกรรมฝาผนังเฉพาะส่วนเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงศิลปะในงานจิตรกรรมไทย

References

- Chalood Nimsamer. (1989). *Access to the Arts in Traditional Thai Paintings*. Bangkok : Amarin Printing Co., Ltd.
- Fine Arts, Department. (2005). *Murals Painting Suphanburi Province*. Bangkok : Cyber Rock Agency Group Co., Ltd.
- Macmullan, T. (2012). "Dividing Walls and Unifying Murals : Diego Rivera and John Dewey on the Restoration of Art Within Life Inter. *American Journal of Philosophy* 3,2 : 44.
- Mano Kleepthong. (1992). "A Study on Mural Painting inside the Ancient Ubosoth of Wat Nor Phuthang Kura, Tambol Phi Han Daeng, Amphoe Muang, Changwat Suphan Buri." A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Master of Arts Department of Archaeology Graduate School Silpakorn University.
- Nor. Na Paknam. (2007). *Beauty in Thai art*. Bangkok : Ancient City Publishing (In-the name of Viriya Business Co., Ltd.)
- Samerchai Poolsuwan. (1996). *Symbols in Thai Painting During The 19Th and 24Th Centuries*. Bangkok : Thammasat University Press.
- Samnao Chadthongkham. (2005). *Chineses Picture in The Mural Painting, Ubosoth Wat Pratoosarn Ruayai Subdistric, Muang Distric, Suphan Buri Province* (Master of Thesis). Graduate School: Silpakorn University.
- Santi Leksukhum. (2010). *Technician Thai Traditional Crafts*. Bangkok : Rungsilp Printing (1977) Co., Ltd.
- Somporn Charoonsang. (2003). *The Development of a Nature Trail Handbook in Kaeng Krachan National Park* (Master of Thesis). Graduate School: Silpakorn University.